

Отримано: 10 липня 2023 р.

Прорецензовано: 12 серпня 2023 р.

Прийнято до друку: 20 серпня 2023 р.

e-mail: lilia.chernysh@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2277-1311>

e-mail: sofiasalan@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-1164-9176>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-24-27

Черниш Л. З., Салань С. В. Фразеологічна вербалізація концепту СТРАХ в українській та англійській мовах. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 24–27.

УДК: 811.111+81'367

Черниш Лілія Зенонівна,кандидат філософських наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики НУ «Львівська політехніка»,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна**Салань Софія Василівна,**студентка 2 курсу ОС «Магістр» кафедри прикладної лінгвістики НУ «Львівська політехніка»,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

ФРАЗЕОЛОГІЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ СТРАХ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Ця стаття має на меті проаналізувати емоцію страху та дослідити різницю у вербалізації концепту СТРАХ за допомогою фразеологічних одиниць в українській та англійській мовах. Страх – це емоційна реакція людини на загрозу заповідання шкоди, реальну чи уявну. Ця загроза може стосуватися фізичного, емоційного чи психологічного благополуччя людини. Дослідження подібності та відмінності вербалізації страху в різних мовах дозволить розкрити, які фразеологічні одиниці мають еквіваленти в обох мовах, а які є унікальними та характерними лише для однієї з них. В статті проведено аналіз концептуальних метафор та метонімії, що використовуються для вираження страху, а також досліджено українські та англійські фразеологізми, які відповідають цим метафорам. За результатами дослідження можна прийти до висновку, що багато концептуальних метафор страху виражені подібними фразеологічними виразами у обох мовах. Проте, деякі метафори можуть бути більш поширеними в одній мові, ніж в іншій, що свідчить про культурні та лінгвістичні особливості. Крім того, було виявлено певні різниці вживанні метонімії страху, зокрема в реакціях тіла та способам вираження страху. Результати цього дослідження сприятимуть кращому розумінню вербального вираження страху в українській та англійській мовах. Вони можуть бути корисними для подальших лінгвістичних досліджень, лексикографії та перекладу емоційно забарвлених текстів між цими двома мовами. Дослідження вносить важливий внесок у вивчення культурних та лінгвістичних аспектів вербалізації концепту СТРАХ у різних мовах, що сприятиме кращій міжкультурній комунікації.

Ключові слова: концепт, вербалізація, фразеологія, концептуальна метафора, метонімія.

Lilia Chernysh,PhD, Associate professor of Applied Linguistic department,
Lviv Polytechnic National University**Sofia Salan,**

second year master's student of Applied Linguistic department,

PHRASEOLOGICAL VERBALIZATION OF THE CONCEPT OF FEAR IN UKRAINIAN AND ENGLISH

This article aims to analyze the emotion of fear and investigate the difference in the verbalization of the concept of FEAR using phraseological units in the Ukrainian and English languages. Fear is a person's emotional response to the threat of harm, real or imagined. This threat can be related to a person's physical, emotional or psychological well-being. The study of similarities and differences in the verbalization of fear in different languages will reveal which phraseological units have equivalents in both languages, and which ones are unique and characteristic of only one of them. The article analyzes conceptual metaphors and metonyms used to express fear and examines Ukrainian and English phraseological units corresponding to these metaphors. Based on the results of the research, we can conclude that many conceptual metaphors of fear are expressed by similar phraseological expressions in both languages. However, some metaphors may be more common in one language than in another, reflecting cultural and linguistic differences. In addition, certain distinctions were found in the use of metonyms for fear in body reactions and ways of expressing fear. The results of this study will contribute to a better understanding of the verbal expression of fear in the Ukrainian and English languages. They can be useful for further linguistic research, lexicography and translation of emotionally charged texts between these two languages. The study makes an important contribution to the study of cultural and linguistic aspects of the verbalization of the concept of FEAR in different languages, which will contribute to better intercultural communication.

Keywords: concept, verbalization, phraseology, conceptual metaphor, metonymy.

Постановка проблеми. Поняття страху є фундаментальним аспектом людської психології та спілкування, і його вербалізація відіграє вирішальну роль у вираженні та розумінні цієї емоції. Однак у різних мовах і культурах можуть бути різні способи концептуалізації та лінгвістичного представлення страху. В різних мовах можуть бути відмінності та подібності у тому, як емоція страху представлена через ідіоматичні вирази, прислів'я чи інші фразеологічні одиниці. Тому постає проблема: чим відрізняється фразеологічна вербалізація концепту СТРАХ в українській та англійській мовах?

Актуальність роботи. Актуальність дослідження фразеологічної вербалізації концепту СТРАХ в українській та англійській мовах зумовлена необхідністю розуміння особливостей вираження емоцій в різних мовах як для лінгвістичних досліджень, так і для якісного перекладу емоційно забарвлених текстів. Аналіз подібності та відмінності вербалізації

страху в різних мовах дасть зрозуміти які фразеологічні одиниці мають відповідники в обох мовах, а які є унікальними і властивими лише для однієї з них в зв'язку з культурними або лінгвістичні аспекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність та фразеологічна проблематика були і є предметом дослідження не тільки мовознавців, а й лінгвокультурологів, які займалися дослідженнями теми різними мовами. Такі лінгвісти, як зокрема, О. А. Ахманова, В. Г. Гак, Н. Д. Арутюнова, С. С. Азнаурова, В. І. Телія, Д. О. Добровольський та ін. зосереджували увагу на вивченні семантичних, словоутворюючих й прагматичних можливостей фразеологічних концептів та їх похідних. Цікавими для дослідження також є роботи О. Голубовської (Голубовська, 2004) та О. Селіванової (Селіванова, 2004). Варто зазначити також книгу Г. Лакоффа та М. Джонсона «Metaphors We Live By» (2003), в якій метафори перестали сприйматися лише як образи мови, що використовуються для риторичного ефекту. Автор зазначає, що метафора є інструментом, який дозволяє людям використовувати те, що вони знають про свій безпосередній фізичний та соціальний досвід, щоб зрозуміти більш абстрактні речі. Це змінило те, як лінгвісти розуміли метафору та її роль у мові та розумі, і створило теорію концептуальної метафори. У 1980-х роках Жиль Фоконьє створив теорію ментального простору, яка запропонувала теоретичну конструкцію під назвою ментальні простори – когнітивні структури, які створюються в дискурсі. Згідно з цією теорією, речення не можна аналізувати окремо від дискурсу, частиною якого вони є. Пізніше Марк Тернер і Жиль Фоконьє у своїй книзі «The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities» (2002) розробили теорію концептуального змішування, яка походить від теорії концептуальної метафори та теорії ментального простору. Ця теорія передбачає, що різні концепти можуть змішуватися в підсвідомості людини. Золтан Кевечес написав книгу «Emotion Concepts» (1990), в якій детально дослідив зв'язок між метафорами та емоційними концепціями. У своїй роботі він визначив основні метафори, які є основою загальноприйнятих фраз, ідіом і фразеологічних виразів, які використовуються для опису кожної емоції, в тому числі страху. Окрім метафор, він також проаналізував фізичні реакції тіла людини на страх, які можуть вживатися як метонімія.

Джерелами для проведення нашого дослідження стали фразеологічні словники англійської та української мов.

Метою дослідження є аналіз емоції страху та визначення шляхів її вербальної інтерпретації за допомогою фразеологічних одиниць. Для досягнення цієї мети необхідно визначити концептуальні метафори, які використовуються для вираження страху, та дослідити українські та англійські фразеологізми, що відповідають цим метафорам, а також проаналізувати основні людські реакції на страх і як вони використовуються як метонімії до поняття страху.

Виклад основного матеріалу. Для порівняння фразеологічної вербалізації концепту СТРАХ були проаналізовані концептуальні метафори та метонімії страху. Метонімія та метафори спочатку можуть здатися схожими, але це різні процеси. Метафора порівнює об'єкти, які жодним чином не залежать один від одного, але мають деякі характеристики, що перетинаються. У метонімії, навпаки, взаємодіють безпосередньо пов'язані поняття, але як такої подібності між ними немає.

Є багато метафоричних виразів, які ми використовуємо, щоб говорити про емоції загалом і про страх зокрема. Емоції часто порівнюють з рідиною в ємності, і страх не є винятком. В подібних порівняннях людина прирівнюється до посудини, яка може бути заповнена якоюсь рідиною, тобто емоцією. Прикладами метафори СТРАХ – ЦЕ РІДИНА В ЄМНОСТІ є такі фразеологізми: *бути переповненим страхом; to be full of fear*. Страх може сприйматися як ворог чи супротивник людини, який протистоїть їй і завдає страждань. Можливо це пов'язано з тим, що страх може обмежити її можливості, завадити досягти цілей і негативно вплинути на фізичне та психологічне благополуччя. Метафоричне представлення страху як людини, яка завдає страждань, однак якій можна кинути виклик або навіть яку можна подолати, створює основу для багатьох фразеологічних одиниць. Метафора СТРАХ – ЦЕ ВОРОГ наявна в таких фразеологізмах: *глянути страху в очі, побороти/ подолати страх; to be tormented by fear, to be choked by fear, to fight fear, overcome/conquer fear*. Страх може сприйматися як фізичний стан людини, що не дає їй зробити те, що вона хоче, обмежує її дії. В зв'язку з цим існує інша поширена метафора, яка описує страх, а саме СТРАХ – ЦЕ ХВОРОБА. Це порівняння вказує не лише на те, що страхом можна «захворіти», але й що від нього можна вилікуватися. Прикладами цієї метафори можуть бути такі вирази: *страх паралізував; recover from shock*. Страх може прийматися як щось, що неможливо контролювати, тобто як природна або надприродна сила. Метафора СТРАХ – ЦЕ НАДПРИРОДНА ІСТОТА характеризує страх як якусь сутність, можливість якої перебільшують можливості звичайної людини. Вона описує страх як щось могутнє, що може керувати людиною, але не може бути керованим. Ця метафора реалізується у словосполученнях *бути охопленим жахом, to be haunted by fear*. Метафора СТРАХ – ЦЕ ПРИРОДНА СИЛА передає розуміння страху як чогось невпинного, потужного і впливового, аналогічно як природні явища впливають на нас: *наганяти страху, боятися/стерегтися як вогню, to be flooded with fear*. Звідси випливає, що якщо ми не можемо контролювати страх, то СТРАХ – ЦЕ КЕРІВНИК, який має прямий вплив на людську поведінку та прийняття рішень: *страх керує, to be ruled by fear, (action) was dictated by fear*. Інколи люди відчувають, що СТРАХ – ЦЕ ТЯГАР, що спричиняє відчуття важкості, якого важко позбутися, та яке може заважати людині рухатися вперед. Ця метафора проявляється в таких фразах: *мати страх на душі, to be burdened with fear, be a weight off your mind*.

Фразеологічні вирази часто не містять слова «страх» або його слів-синонімів, але все одно використовуються для опису цієї емоції, оскільки страх може характеризуватися значною кількістю фізіологічних і поведінкових реакцій. Це приклад метонімії – використання одного поняття або предмета для позначення іншого. Золтан Кевечес виділяє такі реакції на відчуття страху: фізичне збудження, прискорене серцебиття, зупинка серцебиття, крик, здригання, сухість у роті, відсутність крові в обличчі, неприємне відчуття всередині, пітливість, падіння температури тіла, відчуття мурашок по шкірі, настовбурчення волосся, (мимовільне) звільнення кишечника або сечового міхура, нездатність рухатися, нездатність дихати, нездатність говорити, нездатність думати, втеча і спосіб погляду (Kövecses, 1990).

Загальновідомо, що коли люди чи тварини потрапляють у ситуації, коли вони думають, що їхнє здоров'я чи життя в небезпеці, вони мають реакцію «боротьби або втечі». Але не так багато людей знають, що насправді існує третя реакція на можливі небезпечні події: застигання. Бути приголомшеним і застигнути на місці є нормальною реакцією, оскільки це допомагає людині прорахувати наступний крок. Деякі приклади реакції втечі в поширених фразах: *накивати п'ятами, давати драла (дранака, дьору), мазати (мастити, намазувати і т. ін.) п'яти (п'ятки) салом (смальцем); take to one's heels, turn tail (and run)*. Фразами про застигання є: *врости в землю; to be rooted to the spot, to be scared stiff, to have rubber legs*. Іноді, коли

людина налякана до такої міри, що не може рухатися, вона також не може говорити (слова застряли в горлі, *забути/загубити язика в роті; to be speechless (with fear), to be struck dumb*) або навіть думати (у голові туманіє (туманиться); *someone's mind went blank, be frightened (or scared) out of your wits, to be out of your mind/senses (with fear)*).

При переляку мозок посилає сигнал виробляти гормони, щоб швидше мобілізувати організм, підготувати його до майбутнього фізичного навантаження – втечі, захисту або нападу. Вони викликають підвищення артеріального тиску, прискорене серцебиття, посилене потовиділення та збільшення м'язової активності до такої міри, що деякі м'язи навіть починають тремтіти.

Вирази, які стосуються тремтіння, є найпоширенішими, ймовірно тому, що це щось, що можуть побачити та прокоментувати інші люди. Деякі приклади цих виразів: дрижаки пробірають, наїстися дрижаків, цокотіти (ляскати і т. ін.) зубами, жижки трусяться, кинути в дрож (в холод, в лихоманку, в трясцю і т. ін.), перетрусити штанами, труситися (тіпатися, тремтіти і т. ш.), як (мов, ніби і т. ін.) у пропасниці, аж шкура труситься, як (мов, немов, наче, неначе) *осиковий лист (осикове листя, осичина) тремтить (дрижить); shake/tremble like a leaf, have the jitters, give the shakes, give the shivers, to be quaking (shaking) in one's boots, knocking one's knees together*. Вирази, що згадують про блідість шкіри, мають велику різноманітність порівнянь в обох мовах: побіліти як полотно (стіна, сніг, крейда), *кров відступає (відходить, відійшла і т. ін.) з обличчя (лиця і т. ін.); turn pale, white as a sheet/ghost/snow, blanched with fear*.

Згадані фрази досить різноманітні та використовують різні порівняння. Але виразів, які стосуються потовиділення, наприклад, дуже мало і вони подібні в обох мовах: облитися холодним потом, циганський (холодний) піт проймає (охоплює, пробірає і т. ін.) / пройняв (охопив, пробрав); *to break out in a cold sweat, sweat bullets, sweat the small stuff*. Те ж саме можна сказати і про фрази, що коментують вигляд волосся наляканої людини: волосся (волос) стає (становиться) дибом (дротом), волосся піднімається (підіймається); *make one's hair curl, hair stands on end, make (one's)/the hair stand up on the back of (one's) neck*.

Золтан Кевечес писав у своїй книзі «Emotion Concepts» (1990), що в багатьох фразеологічних виразах зниження температури тіла згадується як ознака страху, що дійсно так: наганяти (нагонити, нагнати) холоду, снігом сипле за шкіру, кров холодне, мороз іде (йде, сягає, пробігає, продирає і т. ін.) спиною (поза спиною, поза шкірою, поза плечима, по шкірі, з-за плечей, поза плечима); *make your blood run cold, freeze your blood, to send a chill down one's spine, chill somebody to the bone*. Можна помітити деякі тенденції: кров холодне або ж заморожується, а спиною йде мороз у обох мовах. Деколи відчуття страху описується як почуття жару: кинути жарину в серце (в груди), скупали в окропі, кинуло в жар; *go hot and cold*. Втім, для англійської мови ця метафора є нетиповою і страх значно частіше сприймається «холодним».

Однією з головних ознак страху є зміна частоти серцевих скорочень. Через високий рівень адреналіну, який відчуває людина під час страху, серце починає битися набагато швидше, ніж зазвичай, про що йдеться в деяких виразах: серце як (ледве, мало, трохи і т. ін.) не вискочить (з грудей), серце тенькає; *heart leapt into someone's throat, heart in someone's mouth, heart is pounding*. Для англійської мови є характерним «серце в горлі», бо коли людина чогось дуже боїться, її серце б'ється швидше, і вона може відчути, як щось застряє у горлі. Багато виразів також описують збите серцебиття: серце мре (завмирає, замирає), завмерти серцем, перестало битися серце, серце падає/впало, обривається (обірвалося, обірветься) серце; *have a heart miss/skip a beat, heart stands still*. **В українській мові в подібних фразеологізмах серце часто «падає», що не є характерним для вираження страху в англійській мові.**

Існують також ідіоми, які використовують слово «серце», але не згадують про частоту серцевих скорочень, наприклад, *strike fear into someone's heart*. Ця ідіома означає «викликати у когось почуття тривоги або страху». В українській мові також є унікальний фразеологізм, який не має англійського відповідника: холодна жаба сидить під серцем. Він використовується, коли людина відчуває тривогу, передчуття, що трапиться щось погане.

Люди зазвичай широко розплющують очі, не можуть сфокусувати погляд й дивляться в різні боки, щоб знайти спосіб втекти від небезпеки, коли вони налякані: очі бігають, очі на лоб (на лоба) лізуть, в очах жовтіє (темніє), водити очима; *have fear in eyes*. Коли людина перебуває у стані страху, дихання може стати швидким і поверхневим, або ж навпаки, може виникнути задишка, ускладнюючи нормальний процес дихання: *сипає / сперло дух, дух займається (забивається, затинається) / зайнявся (забився, затнувся і т. ін.); take someone's breath away, to gasp (with fear), with bated breath*. Часто люди відчувають неприємне відчуття всередині, коли вони налякані: тьохнуло (похололо) в животі, обривається (обірвалося, обірветься) щось (усе і т. ін.) всередині (в грудях і т. ін.); *fear gripped somebody in the stomach, to have a pit in one's stomach, (have) butterflies in stomach*. Цікавим є те, що в українській мові для вираження внутрішнього почуття вживають як живіт, так і груди, так і більш широке «всередині», а в англійській майже завжди використовується слово «stomach», тобто живіт, нутро.

Звичайно, страх може характеризуватися не тільки фізичними реакціями, а й психологічними. Часто після того, як люди переживають страх, вони можуть почуватися так, наче майже померли. Фразеологічні вирази відтворюють це почуття: ні живий, ні мертвий, злякатися на смерть, переполошитися на смерть; *be frightened to death, frighten/scare the living daylight out of, jump out of one's skin, to scare one out of a year's growth*.

Певні фразеологізми існують як в українській, так і в англійській мовах, і є прямими відповідниками один одного. Наприклад, *to be afraid of one's shadow* – боятися власної тіні, *on pins and needles* – на голках. Деякі фрази не мають еквівалентів в іншій мові, але все одно можуть бути перекладені дослівно зі збереженням значення. Більшість українців зрозуміли б, що *to look like you've seen a ghost*, тобто «виглядати так, наче щойно побачив привида» означає бути дуже наляканим. Але деякі вирази існують лише в одній із мов і не можуть бути перекладені дослівно, без втрати змістового значення. Наприклад, в англійській мові є розмовне слово «heebie-jeebies», що означає сильне почуття страху чи занепокоєння, але в українській мові просто немає терміну, який можна було б вважати прямим еквівалентом. Існує також фраза *scare the bejesus out of someone*, що означає «дуже налякати когось». Слово «bejesus» не має якогось певного значення – воно використовується для наголосу або як вигук, та може бути перекладено як «дуже». Вислів відливати/злити переляк/переполох характерний лише для української мови. Він бере свій початок у стародавньому ритуалі зцілення від страху, який передбачав зливання гарячого воску в миску з водою.

Відмінністю української фразеологічної вербалізації концепту СТРАХ від англійської є те, що українські фразеологізми набагато частіше містять слово «душа». Ці вирази передають швидше психологічну або емоційну, а не фізичну реакцію на страх: загнати душу в п'яти, душа так і покотилася, завмерти душею, душа не на місці, боліти душею, точити душу, душа в п'яти (п'ятки) тікає, заяча душа, мати страх на душі, в душі похолонуло.

Висновки. Фразеологізми української та англійської мов, що виражають емоцію страху, базуються на схожих метафорах. Загалом, більшість концептуальних метафор страху виражені приблизно однаковою кількістю фразеологічних виразів у обох мовах, однак метафора СТРАХ – ЦЕ ВОРОГ дещо частіше зустрічається в англійській фразеології. Якщо ж говорити про метонімії, то проаналізувавши кількість фразеологізмів, які виражають кожен фізичну реакцію на страх, стає зрозумілим, що тремтіння та зниження температури тіла є реакціями, які найчастіше згадуються в українських та англійських фразеологізмах. Також можна зазначити, що українська мова має набагато більшу різноманітність виразів, що виражають спробу втечі та погляд наляканої людини, англійська ж має більше фразеологізмів, що згадують нездатність думати. Крім того, підвищення температури тіла як метонімія страху є більш притаманним для української мови та майже не використовується в англійській. Додатково під час дослідження було виявлено, що слово «душа» зустрічається значно частіше у фразеологічній вербалізації концепту СТРАХ в українській мові, аніж в англійській. Подальші дослідження можуть допомогти доповнити порівняльний аналіз особливостей концептуалізації емоцій в обох мовах.

Література:

1. Вусик О.С. Словник українських синонімів / за ред. докт. філолог. наук, проф. А. М. Поповського. Дніпропетровськ: Січ, 2000.
2. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу: монографія. К.: Логос, 2004. 2-е вид., випр. і доп.
3. Коломієць М. П., Регушевський Є. С. Словник фразеологічних синонімів / за ред. В. О. Винника. Київ: Радянська школа, 1988.
4. Селіванова О., Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): монографія. К.-Черкаси: Брама, 2004.
5. Словник української мови: [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1970–1980.
6. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови. Київ: Освіта, 1998.
7. Фразеологічний словник української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд; [уклад.: В. М. Білоноженко та ін.; відп. ред. В. О. Винник]. Київ: Наук. думка, 1993.
8. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. Cambridge University Press, 2013.
9. Croft W., Cruse D. A. Cognitive Linguistics. Cambridge University Press, 2004.
10. Evans V., Green M. Cognitive Linguistics: An Introduction. Edinburgh University Press, 2006.
11. Fauconnier G., Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. Basic Books, 2002.
12. Kövecses Z. Emotion Concepts. New York: Springer-Verlag, 1990, С. 69–87.
13. Kövecses Z. Metaphor: A practical introduction, 2nd Edition. New York: Oxford University Press, 2010. С. 28–110
14. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. London: The university of Chicago press. 2003. С. 4–69.
15. Spears. R. A. McGraw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs. McGraw-Hill, 2005.
16. The Oxford Dictionary of English Idioms, 2nd edition. Oxford University Press, 2004.

References:

1. Vusyk O.S. (2000). Slovyk ukrainskykh synonymiv / za red. dokt. filoloh. nauk, prof. A.M.Popovskoho. Dnipropetrovsk: Sich. [Vusyk O.S. (2000). Dictionary of Ukrainian synonyms / ed. by Doctor of Philology, Prof. A.M. Popovskiy. Dnipropetrovsk: Sich]
2. Holubovska I.O. (2004). Etnichni osoblyvosti movnykh kartyn svitu: Monohrafiia, 2-e vyd., vypr. i dop. K.: Lohos. [Holubovska I.O. (2004). Ethnic peculiarities of language pictures of the world: Monograph, 2nd ed., edited and supplemented. K.: Lohos.]
3. Kolomiets M. P., Rehushevskiy Y. S. (1988). Slovyk frazeolohichnykh synonymiv / za red. V. O. Vynnyka. Kyiv: Radianska shkola. [Kolomiets M. P., Rehushevskiy Y. S. (1988). Dictionary of phraseological synonyms / za red. by V. O. Vynnyk. Kyiv: Radianska shkola.]
4. Selivanova O. (2004). Narysy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnyvnyi ta etnokulturnyi aspekty): Monohrafiia. K.-Cherkasy: Brahma. [Selivanova O. (2004). Essays on Ukrainian phraseology (psychocognitive and ethnocultural aspects): Monograph. K.-Cherkasy: Brahma.]
5. Slovyk ukrainskoi movy: [v 11 t.] (1970-1980). / AN Ukrainkoi RSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni ; redkol.: I. K. Bilodid (holova) [ta in.]. Kyiv: Nauk. dumka. [Dictionary of the Ukrainian language: [in 11 volumes] (1970-1980). / Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, Institute of Linguistics. named after O. O. Potebnia; editor: I. K. Bilodid (chairman) [etc.]. Kyiv: Nauk. dumka.]
6. Uzhchenko V. D., Uzhchenko D. V. (1998). Frazeolohichnyi slovyk ukrainskoi movy. Kyiv: Osvita. [Uzhchenko V. D., Uzhchenko D. V. (1998). Phraseological dictionary of the Ukrainian language. Kyiv: Osvita.]
7. Frazeolohichnyi slovyk ukrainskoi movy (1993). NAN Ukrainy, In-t ukr. movy, Ukr. mov.-inform. fond; [uklad.: V. M. Bilonozhenko ta in. ; vidp. red. V. O. Vynnyk]. Kyiv: Nauk. dumka, 1993. [Phraseological dictionary of the Ukrainian language (1993)/ NAS of Ukraine, Institute of Ukrainian language, Ukr. language-information stock; [compiled by: V. M. Bilonozhenko and others. ; resp. ed. V. O. Vinnyk]. Kyiv: Nauk. dumka.]
8. Cambridge Advanced Learner's Dictionary (2013). Cambridge University Press.
9. Croft W., Cruse D. A. (2004). Cognitive Linguistics. Cambridge University Press.
10. Evans V., Green M. (2006). Cognitive Linguistics: An Introduction. Edinburgh University Press.
11. Fauconnier G., Turner M. (2002). The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. Basic Books.
12. Kövecses Z. (1990). Emotion Concepts. – Springer-Verlag New York, pp. 69-87.
13. Kövecses Z. (2010). Metaphor: A practical introduction, 2nd Edition. New York: Oxford University Press. pp. 28-110.
14. Lakoff G., Johnson M. (2003). Metaphors we live by. London: The university of Chicago press. pp. 4-69.
15. Spears. R. A. (2005). McGraw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs. McGraw-Hill.
16. The Oxford Dictionary of English Idioms, 2nd edition. (2004). Oxford University Press.